

З. П. Двуліт, Н. Р. Стасюк, А. Р. Куцин
Національний університет “Львівська політехніка”

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТОЛІНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ СУБ’ЄКТАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ó Двуліт З. П., Стасюк Н. Р., Куцин А. Р., 2018

Розглянуто тлумачення поняття “толінг”, виділено ключові критерії визнання толінгових операцій. Сформовано типовий алгоритм імплементації толінгових операцій та охарактеризовано ключові його етапи. Узагальнено перелік документів, необхідних для отримання дозволу на переробку на митній території України. Розвинуто принципи толінгу як базові постулати його здійснення.

Ключові слова: толінг, толінгові операції, толінгер, давальницька сировина, переробне підприємство, митний режим переробки на митній території.

Z. Dvulit, N. Stasyuk, A. Kutsyn
Lviv Polytechnic National University

ORGANISATIONAL AWAITS OF TOLLING OPERATIONS’ IMPLEMENTATION BY FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY SUBJECTS

Ó Dvulit Z., Stasyuk N., Kutsyn A., 2018

The actuality of research is caused by the fact that presently the crisis situation of a number of domestic enterprises prompts managers to find alternative ways to use their own powerful production, technical, technological and human resources. In such conditions tolling is one of the methods of maintaining and developing the activities of domestic business entities. There is no legal interpretation of the essence of the term “tolling” in Ukraine, but it is widespread in scientific sphere. Therefore the scientific definitions of tolling operations are considered in the article.

Development of organizational principles for the implementation of tolling operations determines the following objectives: to consider the essence of the concept of "tolling" in existing scientific works, to identify the key criteria of tolling operations, to reveal the algorithm of tolling, to reveal the peculiarities of state responsibilities of the processing enterprises, to develop the principles of tolling as the basic postulates of its implementation.

The process of tolling operations’ implementation includes following stages: determination of restrictions or prohibitions for the import of certain types of goods for processing in Ukraine, conclusion of a foreign economic agreement, obtaining a written permission to process goods in Ukraine, customs clearance of raw materials in the customs regime of processing in the customs territory, the manufacturing process of transforming raw materials into finished goods with the registration of all necessary documents, customs clearance of products, raw materials’ waste and residual in the customs regime of re-export, conducting mutual settlements, preparation of reports for submission to the customs authorities to confirm compliance with the customs regime of processing in the customs territory.

An important aspect of the implementation of tolling operations is the conclusion of a contract. The main provisions of contract are: conditions of supplying raw materials and finished products in accordance with the rules of INKOTERMS, norms of raw material consumption per unit of finished goods, standards for the output of finished products, quality of raw materials, assortment of finished products, a list of other enterprises involved in the processing, if any, terms of orders' execution, technology of processing, the form, volume and procedure for payment for services on the processing of tolling raw materials, conditions for handling residues and waste of raw materials, responsibilities of sides. Execution of the contract is carried out in the form of raw materials, finished goods, money or combination of these three forms.

To effectively manage tolling operations, the following principles should be observed: the principle of informativeness, the principle of functional expediency, the principle of balance, the principle of target orientation, the principle of objectivity, the principle of multivariateness, the principle of participativity, the principle of a process approach.

Key words: tolling, tolling operations, tollinger, raw materials, processing enterprise, customs regime of processing in the customs territory.

Постановка проблеми. Кризовий стан низки вітчизняних підприємств спонукає керівників до пошуку альтернативних методів використання власного потужного виробничого, техніко-технологічного та кадрового потенціалу. Окрім цього, підприємства стикаються з проблемою нестачі обігових коштів, що стало наслідком економічної кризи. Одним із методів підтримання та розвитку діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання є толінгові операції (від англ. tolling). Зазначимо, що механізми управління толінгом недостатньо відпрацьовані. Толінг є одним із методів виходу вітчизняних підприємств на зовнішні ринки, покращення фінансового стану суб'єктів господарювання, та обмеженість законодавчого трактування таких операцій зумовлює необхідність їх наукового дослідження для ретельнішого розуміння основних засад толінгу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Толінг, як один із видів зовнішньоекономічних операцій та операцій залучення іноземного капіталу, розглянуто багатьма науковцями та практиками. Зокрема, сутність та мотиви здійснення досліджували О. Мельник [6, 10], О. Урікова [6], І. Коць [6, 10], К. Богомазова [2], О. Кіляр [4] та ін.; ідентифікацію переваг та недоліків реалізації толінгових операцій здійснювали М. Барна [1], О. Мельник [9], З. Дутко [9] та ін.; особливості організації та здійснення толінгових операцій досліджували З. Дутко [9], Л. Кузічкіна [7], Г. Партин [12], Ю. Гончаров [3] та ін. Питання організаційних засад здійснення толінгових операцій не є дуже поширеним серед досліджень науковців, саме тому потребує подальшого вивчення та розвитку.

Цілі статті. Розвиток організаційних засад імплементації толінгових операцій зумовлює постановку таких цілей:

- розглянути сутність поняття “толінг” у наукових працях;
- виокремити ключові критерії толінгових операцій;
- розкрити алгоритм здійснення толінгу;
- виокремити особливості відповідальності переробного підприємства перед державою;
- розвинути основні принципи толінгу.

Виклад основного матеріалу. На теренах України толінг поширився внаслідок глобалізації, а євроінтеграційні процеси лише додали привабливості українським переробним підприємствам. Опрацювання літературних джерел за цією проблемою дало змогу систематизувати підходи до визначення поняття толінгу різними науковцями, вченими, що подано у табл. 1.

Визначення поняття “толінг” у наукових працях

Науковці	Визначення поняття “толінг”
1	2
М. Ю. Барна [1]	Під толінговими операціями розуміють порядок організації виробництва з перероблення давальницької сировини, способи реалізації готової продукції, виготовленої з цієї сировини, умови й форму розрахунків за послуги з перероблення.
К. К. Богомазова [2]	Толінг – це операція з безмитного ввезення давальницької сировини та безмитного вивезення продукції, отриманої внаслідок її перероблення, збагачення чи використання.
Ю. В. Гончаров [3]	Толінг – це послуги з перероблення імпоротної сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави.
О. Р. Кіляр [4]	Толінг – вид взаємодії між суб'єктами господарювання, за якої власник сировини передає її підприємству-переробнику і отримує у вигляді результату готову продукцію і покриває підприємству-переробнику суму понесених витрат на перероблення та узгоджений відсоток прибутковості. Фактично толінг означає перероблення сировини на давальницьких засадах.
В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Карп'як, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак [5]	Операції на давальницькій сировині (transaction with give and take raw materials), або толінг, є видом зустрічної торгівлі, який передбачає постачання однією стороною сировини, напівфабрикатів, комплектувальних виробів для їх подальшого перероблення та / або складання у країні торгового партнера і зворотне постачання готових виробів у країну первісного експорту.
І. І. Коць, О. Г. Мельник, О. М. Урікова [6]	Толінг – це послуги з перероблення імпоротної сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування та передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави.
Л. І. Кузічкіна [7]	У широкому розумінні толінгові операції – це порядок організації виробництва з перероблення давальницької сировини, умови й форми розрахунків за послуги з перероблення, способи реалізації готової продукції, виготовленої з давальницької сировини все ж таки у зовнішньоекономічній діяльності.
О. І. Лабурцева [8]	Толінг – це послуги з перероблення імпоротної сировини, що ввозиться на митну територію держави без оподаткування і передачі прав власності вітчизняному підприємству, яке її переробляє, із подальшим вивезенням готової продукції за межі держави.
О. Г. Мельник, І. І. Коць [10]	Під толінгом пропонують розуміти виконання різноманітних робіт з перероблення давальницької сировини (оброблення, монтажу, демонтажу, використання, ремонту, модернізації, відновлення тощо) іноземного замовника (толінгера), ввезеної на територію країни виконавця (переробного підприємства), з метою виготовлення для нього готової продукції, яка підлягає подальшому вивезенню у країну замовника, на договірних засадах та відповідно до норм чинного національного і міжнародного законодавства.
Г. О. Партин, О. А. Горбач [12]	Толінг – вид взаємодії між суб'єктами господарювання, за якої власник сировини передає її підприємству переробнику і отримує у вигляді результату готову продукцію, покриває підприємству-переробнику суму понесених витрат на переробку та узгоджений відсоток прибутковості.

Щоб визнати операції підприємства толінговими, необхідно увідповіднити зазначені операції низці критеріїв. На основі дослідження наукових праць про толінгові операції запропоновано такі критерії:

- вміст давальницької сировини у складі готової продукції не менше 20 %;
- отримання давальницької сировини від іноземного суб'єкта господарювання;
- право власності на давальницьку сировину та готову продукцію має підприємство-нерезидент;
- переробне підприємство надає лише послуги з перероблення;
- результатом таких операцій є зміна коду Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків.

Як і будь-яка діяльність, толінгові операції є процесом, що складається з певних етапів. Алгоритм імплементації толінгових операцій зображено на рис. 1 [13].

Рис. 1. Алгоритм імплементації толінгових операцій

Після визначення можливості ввезення на територію України сировини з метою перероблення необхідно укласти зовнішньоекономічний договір. Основними положеннями, які сторони обумовлюють у толінговому контракті, є:

- умови поставки сировини та готової продукції згідно з правилами INKOTERMS;
- норми витрат сировини на одиницю готової продукції;
- норми виходу готової продукції, якість сировини;
- асортимент готової продукції;
- перелік інших підприємств, що беруть участь в процесі перероблення, якщо такі існують;
- терміни виконання замовлень;
- технологія перероблення;
- форма, обсяг та порядок оплати послуг з перероблення давальницької сировини;

- умови поводження із залишками та відходами сировини, відповідальність сторін.

Укладений контракт набуває змісту після отримання дозволу для здійснення толінгових операцій. Для того, щоб отримати письмовий дозвіл органу доходів і зборів на перероблення товарів на митній території України, треба надати такі документи [11]:

- заяву власника товарів або уповноваженої ним особи;
- зовнішньоекономічні договори або документи, що їх замінюють, на підставі яких зазначені в заяві товари були чи будуть ввезені на митну територію України, і які повинні містити, зокрема, відомості про обов'язковий обсяг виходу продуктів перероблення, конкретний обсяг робіт і строк їх виконання;
- технологічні схеми перероблення, в яких повинні бути зазначені відомості про всі етапи перероблення та процесу перетворення товарів, поміщених у митний режим перероблення на митній території, на продукти перероблення, кількісні показники товарів, поміщених у митний режим перероблення на митній території, та інших товарів, що витрачаються підприємством на здійснення операцій з перероблення, з обґрунтуванням виробничих втрат товарів на кожному етапі, а також відомості про найменування та кількість відходів перероблення;
- договори на перероблення товарів з іншими підприємствами, якщо окремі операції (або повний цикл) з перероблення товарів здійснюватимуться тими чи іншими підприємствами;
- інші документи за бажанням власника товарів або уповноваженої ним особи – висновки державних органів, експертних установ, організацій, державні стандарти й стандарти підприємства, технічні умови, описи чи креслення зразків, відповідно до яких здійснюватиметься перероблення тощо.

Після отримання дозволу сторони розпочинають виконання умов зовнішньоекономічного договору, завершенням якого є виконання взаєморозрахунків між толінгером та переробним вітчизняним підприємством. Оплата операцій переробного підприємства толінгером та її особливості зазначаються в контракті; може набувати таких форм: оплата сировиною, оплата готовою продукцією, оплата грошовими засобами, змішана (поєднання попередніх форм).

З форм оплати за послуги переробного підприємства можна виокремити особливості відповідальності переробного підприємства за залишки давальницької сировини підприємства-нерезидента перед державою. Схема, що ілюструє зазначену відповідальність, зображена на рис. 2.

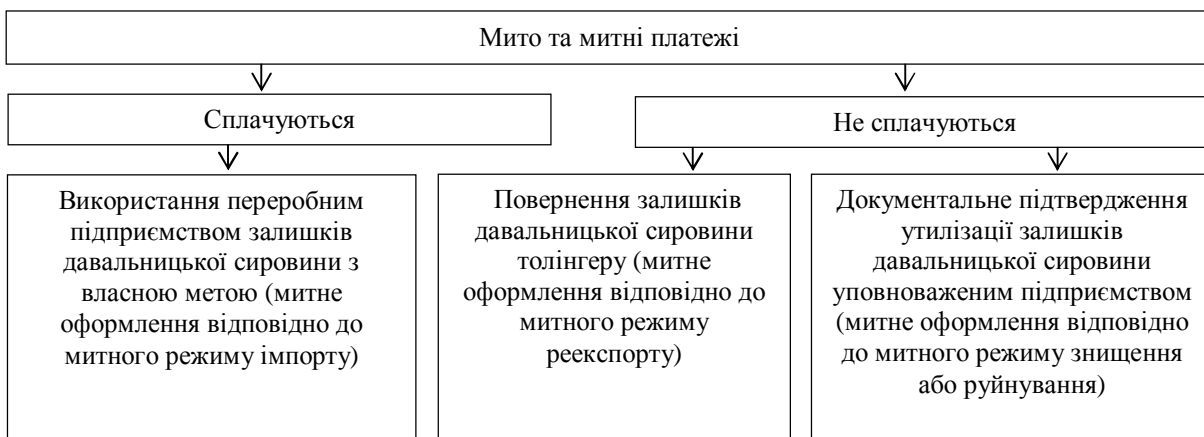

Рис. 2. Схема відповідальності переробного підприємства за залишки давальницької сировини підприємства-нерезидента перед державою

Використання такої схеми є необхідним елементом провадження толінгової діяльності, адже впливає на можливість її здійснення в майбутньому. Важливо також враховувати відмінності у законодавстві держав толінгера та переробного підприємства з метою ефективної імплементації толінгу. Окрім цього, для ефективного управління толінговими операціями необхідно дотримуватися принципів їх здійснення. Зокрема, систематизовано такі принципи:

- принцип інформативності (забезпечує необхідний рівень обізнаності партнерів один про одного);

- принцип функціональної доцільності (результати, отримані від надання послуг перероблення давальницької сировини, повинні відповідати обумовленим результатам у толінговому контракті);
- принцип збалансованості (контракт та його виконання повинні забезпечувати врахування інтересів обох сторін толінгового зовнішньоекономічного договору);
- принцип цільової спрямованості (надані послуги повинні забезпечувати досягнення цілей, поставлених толінгером при замовленні послуг перероблення);
- принцип об'єктивності (означає свідоме аналізування та оцінювання поточного стану справ);
- принцип багатоваріантності (є однією із умов підвищення якості та ефективності управлінських рішень. Враховуючи цей принцип, потрібно опрацьовувати декілька організаційно-технічних варіантів виконання однієї і тієї самої функції щодо досягнення цілей з обов'язковим зіставленням їх за рівнем якості);
- принцип партисипативності (цим принципом передбачено рівномірну участь у процесі організації переробних операцій обох сторін);
- принцип процесного підходу (управління толінговими операціями розглядається як процес, оскільки вся робота щодо досягнення цілей – це серія безперервних взаємопов'язаних дій, з яких складається процес управління).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи усе вищевикладене, потрібно наголосити, що толінг є ефективним інструментом управління потенціалом підприємства. Також зауважимо, що толінг є окремою галуззю діяльності і не є тотожним з поняттям давальницьких операцій, адже передбачає співпрацю лише між контрагентами різних країн.

Перспективами подальших досліджень є визначення проблем здійснення толінгових операцій у вітчизняному просторі та розвиток на цій основі методико-прикладного інструментарію управління толінгом на підприємствах.

1. Барна М. Ю. Толінгові операції в Україні: переваги та недоліки / М. Ю. Барна, Н. М. Гарбар // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів, 2012. – Вип. 22.4. – С. 165–169.
2. Богомазова К. К. Сутність операцій з давальницькою сировиною та їх значення / К. К. Богомазова. // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_29.
3. Гончаров Ю. В. Вплив толінгу на конкурентоспроможність легкої промисловості України / Ю. В. Гончаров, А. О. Дворецький // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 1. – № 4. – С. 99–101.
4. Кіляр О. Р. Економічна сутність операцій з давальницькою сировиною та їх вплив на розвиток економічних відносин в Україні / О. Р. Кіляр // Галицький економічний вісник. – 2007. – № 1 (12). – С. 88–93.
5. Козик В. В. Зовнішньоекономічні операції і контракти: [навч. посіб.] / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Я. С. Карп'як, О. Ю. Григор'єв, А. О. Босак. – 2-ге вид. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
6. Коць І. І., Мельник О. Г., Урікова О. М. Сутність та мотиви здійснення толінгових операцій на підприємствах. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 148–155.
7. Кузічкіна Л. І. Особливості здійснення операцій з давальницькою сировиною / Л. І. Кузічкіна // Інвестиції: практика та досвід. – № 8/2014. – С. 57–59.
8. Лабурицева О. І. Маркетинг і розвиток підприємництва в легкій промисловості України: монографія / О. І. Лабурицева. – К.: Вид-во КНУТД, 2008. – 364 с.
9. Мельник О. Г. Особливості здійснення толінгових операцій суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності / О. Г. Мельник, З. М. Дутко // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. – 2013. – № 778. – С. 348–358.
10. Мельник О. Г. Сутнісно-мотиваційний механізм обґрунтування толінгових операцій в умовах європейської інтеграції / О. Г. Мельник, І. І. Коць // Бізнес Інформ. – 2016. – № 2. – С. 52–57.
11. Митний кодекс України. Закон України № 4495-6 від 13.03.2012 р. (зі змінами та доповненнями від 26.05.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
12. Партин Г. О. Толінг як форма залучення обігового капіталу / Г. О. Партин, О. А. Горбач // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів, 2011. – Вип. 21.7. – С. 243–248.
13. Торопов М. Виробництво продукції з давальницької сировини / М. Торопов // ГОЛОВБУХ. – 2013. – № 42 (857). – С. 62–68.